

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Розглянуто класичні та сучасні підходи до дефініції поняття «інноваційний потенціал», його економічної сутності, термінологічного трактування, класифікаційних ознак. Розроблено систематизацію підходів до визначення терміну «інноваційний потенціал».

Ключові слова: інноваційний потенціал, сутність, систематизація.

У зв'язку з інтеграцією України у світове господарство проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств набуває все більшого значення. Саме тому постає необхідність переходу країни до інноваційної моделі розвитку економіки. За таких умов підприємства змушені постійно шукати нові, більш ефективні методи господарювання, працювати над розробкою та впровадженням різних інновацій, які зможуть забезпечити виживання підприємства в конкурентній боротьбі. При цьому саме максимізація інноваційної складової є головною умовою сталого розвитку, тому вимагає від суб'єктів господарювання присвятити значну увагу власному інноваційному потенціалу.

Основною метою нашої статті є систематизація теоретичних підходів у дослідженні сутності та класифікаційних ознак інноваційного потенціалу.

Стабільний розвиток підприємства у ринковому середовищі можливий лише за умов постійного вдосконалення його діяльності, підтримання здобутих і формування нових конкурентних переваг. Важливим сучасним інструментом забезпечення ефективної діяльності суб'єктів економіки є високий інноваційний потенціал. На сьогодні кожне підприємство впроваджує нові технології, використовуючи всі наявні ресурси та можливості. Тому поняття «інновація» та «потенціал» є визначальними для характеристики сутності категорії «інноваційний потенціал».

Найвідоміші класичні тлумачні словники «Collins Cobuild English Language dictionary» та «Oxford University Press» визначають інновацію як нову ідею чи метод, які впроваджені для виготовлення чогось; те, що ґрунтовано на нових ідеях, технологіях тощо [1,2]. Великий економічний словник під редакцією А. Н. Азріліяна пояснює термін «потенціал» як сукупність наявних засобів, можливостей у певній області [3]. Таким чином ці дві категорії є основним підґрунтям для визначення сутності інноваційного потенціалу.

У науковий лексикон цей термін був уперше введений з початку 80-х років ХХ ст., але з часом у результаті теоретичних та методичних досліджень поняття інноваційного потенціалу уточнювалося та поширювалося. Сучасні вітчизняні та закордонні економічні словники тлумачать інноваційний потенціал як:

- сукупність елементів, необхідних для вирішення певних виробничих проблем, і готовності суб'єкта господарювання до їх вирішення [4];
- сукупність різного роду видів ресурсів, включно із матеріальними, фінансовими, інтелектуальними, інформаційними, науково-технічними та іншими ресурсами, необхідними для здійснення інноваційної діяльності [5];
- частина економічного потенціалу, що забезпечує розвиток науки і техніки і впровадження їх досягнень в економіку, забезпечуючи тим самим її зростання [6].

Визначення поняття інноваційного потенціалу, які наводять фахівці, не можуть повною мірою розкрити його суть, оскільки розвиток та трансформація економічних процесів вимагає пошуку нових підходів до цієї проблематики. Останнім часом термін набув розповсюдження і все частіше з'являються різні підходи до його тлумачення. Серед сучасних дослідників найбільш поширеним є визначення інноваційного потенціалу як сукупності різного роду ресурсів, які забезпечують реалізацію інноваційної діяльності. На наш погляд, вказаний підхід не є повним, оскільки наявні у підприємства ресурси є лише факторами, необхідними для здійснення інноваційної діяльності. Інша група науковців ототожнює інноваційний потенціал з іншими видами економічного потенціалу підприємства. Такий підхід є необґрунтованим та потребує корегування. Існують також вчені, які розглядають інноваційний потенціал з точки зору можливостей досягнення кінцевих цілей, але вони не зауважують, за допомогою яких факторів буде отриманий бажаний економічний результат. Дослідивши різні позиції провідних фахівців, ми встановили, що як у класичній, так і в сучасній науковій літературі існують різноманітні погляди на сутність поняття «інноваційний потенціал», що вимагає класифікувати тлумачення авторів (табл. 1).

Ця систематизація дає можливість зробити висновок, що інноваційний потенціал за своїм змістом є сукупністю всіх наявних ресурсів та можливостей, використання яких спрямоване на досягнення певної мети, яка у кожного підприємства своя.

Більш детально охарактеризувати інноваційний потенціал можна за допомогою виділення різних його видів, тобто класифікувати його. Однак що стосується об'єкта дослідження, то слід зазначити, що

Таблиця 1. Систематизація підходів до визначення поняття «інноваційний потенціал»

Підхід	Сутність підходу	Автори
Ресурсний	Розглядає інноваційний потенціал як впорядковану сукупність ресурсів, що забезпечує реалізацію інноваційної діяльності	Н. Г. Яковлева [7]; О. П. Коробейников, А. А. Трифілова Т. А. Коршунов [8]
Структурний	Розглядає інноваційний потенціал як сукупність та взаємодію усіх потенціалів підприємства: інтелектуального, матеріального, науково-технічного, творчого тощо	О. В. Станіславів [9]; М. А. Бендіков [10]
Результативний	Розглядає інноваційний потенціал як засіб досягнення кінцевої мети, тобто всі наявні ресурси мають бути спрямовані на досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності загалом	В. А. Верба, І. В. Новікова [11]

неоднозначність цієї економічної категорії утруднює формування єдиної класифікації (табл. 2).

Таблиця 2. Узагальнена класифікація видів інноваційного потенціалу

Автори	Класифікаційна ознака	Види
М. К. Усик [12]	1. За способом фактичного використання ресурсів 2. За перспективою відокремити реальні можливості суб'єкта господарювання від бажаних 3. За критерієм відносно можливості досягнення цілей 4. За ступенем впливу людського капіталу на реалізацію ідей інноваційного характеру	Явний Прихований Використовуваний Не використовуваний Бажаний Дієздатний Недієздатний Людино-орієнтований Техніко-орієнтований
В. А. Шулік А. Н. Давидов [13], В. І. Протасов [14]	1. За рівнем використання витрат виробництва	Максимально реальний Ефективний Оптимальний
В. Г. Матвейкін, С. І. Дворецький, Л. В. Мінько, В. П. Таров, Л. Н. Чайнікова, О. І. Летунова [15]	1. За рівнями інноваційної діяльності 2. За рівнем зростання ефективності системи	Інноваційний потенціал країни Інноваційний потенціал регіону Інноваційний потенціал галузі Інноваційний потенціал підприємства Інноваційний потенціал проекту Ресурсний Інфраструктурний Результативний

Явний інноваційний потенціал містить ті ресурси і способи їх використання, якими володіє система у певний проміжок часу, а прихований, у свою чергу, означає приховану перспективу, закладену в ресурсах, тобто наявні можливості.

Інноваційний потенціал фактично використовується системою для реалізації поставлених цілей; невикористовуваний – потенціал, що існує у прихованому вигляді та з об'єктивних чи суб'єктивних причин не внесений у список конкурентних переваг, тобто резерв; бажаний – максимально наближений до оптимального.

Дієздатний інноваційний потенціал може в будь-який момент часу бути задіяним для досягнення конкретних цілей, а недієздатний потенціал не може бути залучений для забезпечення функціонування системи.

Залежно від ролі людського капіталу в реалізації ідей інноваційного характеру виділяють людино-орієнтований (переважають людські ресурси) та техніко-орієнтований (переважають матеріально-технічні ресурси) інноваційний потенціал [12].

Максимально реальний інноваційний потенціал означає, що максимальний потенціал за рахунок додаткових витрат не зростає, тоді як граничні витрати на його збільшення ростуть. Ефективний інноваційний потенціал характеризується тим, що граничний дохід від інноваційної діяльності дорівнює маржинальним витратам. Оптимальний інноваційний потенціал є результатом зростання рівня потенціалу шляхом мінімальних виробничих витрат [13;14].

Відповідно, з точки зору зростання ефективності системи інноваційний потенціал поділяють на: ресурсний – показник, який є базовим для розвитку системи, в його основі лежить оцінка наступних його компонентів: матеріально-технічних, інформаційних людських тощо; інфраструктурний – втілюється в можливості системи на принципах комерційної результативності залучати ресурси для створення і поширення нововведень; результативний – виявляється через зростання рівня інноваційності підприємства та показників його економічної ефективності [15].

Отже, існують різні види інноваційного потенціалу

та різні підходи до його класифікації. Кожен автор сам вибирає методіку систематизації класифікаційних ознак інноваційного потенціалу. Найбільш повною, на наш погляд, є класифікація за М. К. Усиком, тому саме вона буде в подальшому використовуватися при дослідженнях.

Таким чином, інноваційний потенціал – це основа для високого рівня розвитку економічної системи. Наше дослідження свідчить про відсутність єдності сучасних підходів у науковому тлумаченні терміну «інноваційний потенціал». Враховуючи це, ми запропонували систематизацію підходів до його визначення. Також було проаналізовано класифікацію видів інноваційного потенціалу. Отримані результати, а саме уточнення сутності та видів, є основою для повної характеристики інноваційного потенціалу як об'єкта управління та його ефективного використання для досягнення відповідних конкурентних переваг.

Список літератури

1. Collins Cobuild English Language dictionary [Text]. – London, 1987. – P.1703
2. Oxford University Press [Text]. – Oxford, 1989. – P. 1579
3. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Арзилияна. – 6-е изд. под. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
4. Рынок: Бизнес. Коммерция. Экономика: толковый терминологический словарь / Информ. / Внедр. Центр «Маркетинг»: Под ред. А. П. Дашкова. – 4-е изд. – М.: Маркетинг, 2006. – 102 с.
5. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь [Текст] / Под ред. Л. М. Гохберга. – М.: Центр исследований и статистики науки, 1996. – 281 с.
6. Економічна енциклопедія [Текст] : В 3 т. / Редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – С. 952
7. Яковлева, Н. Г. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом відкритих акціонерних товариств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Н. Г. Яковлева. – Київ, 2006. – 20 с.
8. Коробейников, О. П. Роль инноваций в процессе формирования стратегии предприятия [Электронный ресурс] / О. П. Коробейников, А. А. Трифилова, И. А. Коршунов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. - № 3. – Режим доступа: <http://www.innovbusiness.ru>
9. Станіславик, О. В. Теоретико-методичні основи оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств (на прикладі машинобудування) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / О. В. Станіславик. – Одеса, 2008. – 20 с.
10. Бендиков, М. А. Инновационный потенциал и модернизация экономики: отечественный и зарубежный опыт [Текст] / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. – № 1. – С. 17-37
11. Верб, А. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства [Текст] / А. В. Верб, І. В. Новікова // Проблеми науки. – 2003. - № 3. – С. 22-31
12. Усик, М. К. Класифікація видів інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства [Текст] / М. К. Усик // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 2 (9). – С. 216-226
13. Шулік, В. А. Сутність інноваційного потенціалу великих промислових підприємств [Текст] / В. А. Шулік, А. Н. Давидов // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. - № 9, Т. 1. – С. 66-85
14. Протасов, В. І. Сутність та особливості інновацій [Текст] / В. І. Протасов // Вісник Київського національного університету. – 2010. - № 3, Т. 2. – С. 58-61
15. Летунова, О. И. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития [Текст] /

Матвейкин В. Г., Дворецкий С. Г., Минько П. В. И др. – М.: Машиностроение-1, 2007. – 284 с.

РЕЗЮМЕ

Кожушко Дарья

Современные подходы к определению сущности и классификации инновационного потенциала

Рассмотрены классические и современные подходы к дефиниции понятия «инновационный потенциал», его экономической сущности, терминологического трактовки, классификационных признаков. Разработана систематизация подходов к определению термина «инновационный потенциал».

RESUME

Kozhushko Daryna

Current approaches to determining the nature and classification of innovative potential

The classic and modern approaches to the definition of the term "innovative potential" of its economic nature, terminology interpretation, classification features are considered. A systematized approach to the definition of "innovative potential" has been worked out.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2012 р.